

Complexnummer: 470905

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Vesting Buren

Aantal complexonderdelen

8

Monumentnummers van complexonderdelen

471019, 471020, 471021, 471022, 471023, 471024, 471025, 471026

Woonplaats

Buren

Gemeente

Buren

Provincie

Gelderland

Locatie van het hoofdobject

Buren, Culemborgse Poort

Complexomschrijving

ALGEMENE OMSCHRIJVING VERDEDIGINGSWERKEN BURENDe historische, vnl. middeleeuwse vesting, begrensd volgens een bolletjes-lijn op de bijbehorende kadastrale kaart en waarvan de hierna beschreven samenstellende onderdelen zijn aangeduid op de bijbehorende situatiekaart heeft de volgende kenmerken:**A. LOCATIE EN FUNCTIE**De vesting, gesitueerd nabij het v.m. Kasteel Buren, functioneerde in de Middeleeuwen, tijdens het bewind van de Heren van Buren als bestuurscentrum en tevens als grensvesting tegenover het Hertogdom Gelre. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog speelde de vesting een rol t.b.v. de gebiedsbeheersing door het Staatse Leger.

B. BOUWJAREN EN BOUWERSDe Middeleeuwse grachten, muren en poorten zijn aangelegd tegen het einde van de veertiende eeuw, in opdracht van Allard Heer van Buren. Langs een groot deel van de omtrek fungeerde de rivier de Korne als vestinggracht.

De omwalling van de stad werd verbeterd omstreeks het midden van de zestiende eeuw door Alexander Pasqualini van Bologna, in opdracht van de Graaf van Buren. Toen is waarschijnlijk de aanaarding der stadsmuren tot stand gekomen.

Omstreeks 1621 werden, in opdracht van Prins Maurits, door de ingenieurs Cray en Commersteyn de wallen verbeterd; daarbij kwamen delen van de stadsmuur, o.a. aan de noordzijde, onder de verzwaarde wal terecht. De huidige grondvorm van de ommuring, omwalling en omgrachting is nog vrijwel geheel die, welke toen tot stand is gekomen.

De belangrijkste wijzigingen nadien betreffen:

- Waarschijnlijk zijn reeds in de zeventiende en (ged.) achttiende eeuw de noordelijke en westelijke wal afgevalkt of geamoveerd, evenals de daar nog aanwezige muren.
- In 1730 wordt de ophaalbrug voor de Culemborgse poort vervangen door een vaste stenen brug.
- In het begin van de negentiende eeuw wordt weer een deel van de resterende muren afgebroken of verlaagd.
- Waarschijnlijk zijn of waren toen al de grachten aan de westzijde geheel of gedeeltelijk gedempt: een restant ten zuiden van de Culemborgse poort werd nog omstreeks het midden van de twintigste eeuw gedempt.
- Omstreeks het midden van de negentiende eeuw werden de poortgebouwen, m.u.v. de Culemborgse poort, afgebroken; de voorgelegen bruggen zijn dan al (of werden) vervangen door dammen of vaste bruggen.

C. VERSCHIJNINGSVORM EN HOOFDONDERDELEN.

Vrijwel rechthoekige vesting met gedeeltelijk een middeleeuwse ommuring, alsmede kenmerken van een overgangsvorm naar een omwalling volgens het Oudnederlandse stelsel aan de noord- en westzijde, aangelegd over de daar aanwezige (resten van de) ommuring.

De vestingwerken omvatten thans in hoofdzaak:

- Een ommuring aan de zuid- en oostzijde, welke aan de stadzijde vrijwel geheel is aangeaard tot dicht onder het bovenvlak van de muur.
- Een omwalling aan de noordzijde en de westzijde, ten noorden van de Culemborgse poort.
- Een hoofdgracht aan de noordzijde en de westzijde van de Culemborgse poort.
- De als hoofdgracht functionerende rivier de Korne aan de oost- en zuidzijde.

Van de vesting zijn of waren de volgende historische toegangen van belang (vanaf de Culemborgse poort rechtsomgaand):

- De Culemborgse poort aan de westzijde.
- De Keelaffpoort aan de noordelijke hoek.
- De Tielse poort nabij het midden van de oostzijde.
- De Cokxpoort aan de zuidwestelijke hoek van de vesting.
- De Steigerpoort in de as van de Rodeheldenstraat, leidend naar een aanlegsteiger.
- Een doorgang door de oostelijke ommuring/omwalling in de as van de Weeshuisstraat, leidende naar een aanlegsteiger. D.

TECHNISCHE BIJZONDERHEDEN.

De meest kenmerkende bijzonderheden zijn:

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- De muren zijn licht geconstrueerde muren met trapeziumvormige doorsnede, die thans een keermuurfunctie hebben t.o.v. de anaardingen aan de stadszijde. Aan de noordzijde is de muur geheel opgenomen in/onder de stadswal. Aan de westzijde zijn restanten opgenomen in de wal, resp. onder de muurhuizen.
- De omwalling langs de noord- en westzijde, aanvankelijk aangelegd volgens Oudnederlands model, is sterk afgevlakt en plaatselijk verlaagd.
- Hetzelfde geldt voor de vorm en het profiel van het Molenbastion.
- De Korne is een natuurlijke waterloop, die bij de "bevestiging" van Buren als hoofdgracht aan de oost- en zuidzijde is gaan fungeren.
- De hoofdgracht heeft aan de noordzijde zijn oorspronkelijke vorm en afmetingen, zij het enigszins versmald, goeddeels behouden; aan de westzijde is de gracht sterk versmald en gedeeltelijk gedempt.
- De poorten hadden het karakter van eenvoudige landpoorten met voorgelegen bruggen; m.u.v. de Culemborgse poort zijn het thans nog slechts coupures in de hoofdwal met soms herkenbare, zeer beperkte, restanten van de vroegere poortgebouwen.

E. SAMENSTELLEDE ONDERDELENDe historische vesting Buren heeft de volgende samenstellende onderdelen:1. Culemborgse poort, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 471019;2. Wal Culemborgse poort - Molenbastion, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 471020;3. Molenbastion, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 471021;4. Wal Molenbastion - Keelaffpoort, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 471022;5. Keelaffpoort, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 471023;6. Wal/muur Keelaffpoort - Tielse poort, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 471024;7. Tielse poort, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 471025;8. Wal/muur Tielse poort - Cokx poort, zie voor omschrijving bij complex-onderdeel met monumentnummer: 471026;Voor de volgende onderdelen van de vesting zijn of worden soms andere benamingen gebruikt:

- Culemborgse poort: Huizen poort of Huyse poort.
- Tielse poort: Vrouwen poort.
- Steyger poort: Water poort.
- Cokx poort: Koks poort.
- Keelaff poort: Aelwijcksche poort.

F. SAMENVATTING.

Hoewel grote delen zijn gewijzigd of verloren zijn gegaan is het geheel, gevormd door een ommuring/omwalling, vier landpoorten en een hoofdgracht,

- wegens het karakter als middeleeuwse vesting met latere aanpassingen volgens het Oudnederlandse stelsel, een goed herkenbaar voorbeeld van een vesting uit de overgangperiode van de middeleeuwse aanleg naar het Oudnederlandse stelsel, die gedurende ruim twee eeuwen een rol vervulde in de regionale gebiedsbeheersing.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Welk geheel van algemeen belang is op grond van zijn architectuurhistorische, en krijgsgeschiedkundige, oudheidkundige waarde.

Monumentnummer*: 471019

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 februari 1994
Kadaster deel/nr 82950/197

Woonplaats* Buren
Gemeente* Buren
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Buren
Locatieomschrijving Culemborgse Poort

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Buren	D			936
Buren	D			985

Omschrijving**

CULEMBORGSE POORT Waarschijnlijk omstreeks 1400 gebouwde poort met overwelfde doorgang en zeventiende eeuwse verdieping, afgedekt door een zadeldak tussen puntgevels (oorspronkelijk trapgevels). De gevel aan de stadszijde is in 1816 nieuw opgetrokken; ook de poortbogen werden toen vernieuwd. Aan de stadszijde op verdiepinghoogte twee vensters en in de kap een dakkapel.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 471020

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 februari 1994
Kadaster deel/nr 82951/137

Woonplaats* Buren
Gemeente* Buren
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Buren
Locatieomschrijving Wal Culemborgse Poort/Molenbastion

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Buren	D			1179
Buren	D			750
Buren	D			146
Buren	D			1156

Omschrijving**

WAL CULEMBORGSE POORT - MOLENBASTIONVan noord naar zuid enigszins aflopende en afgevlakte wal (waaronder restanten van de ommuring) met voorgelegen gracht ter breedte van plm 10 m (nabij het molenbastion) tot plm 4 m (nabij de Culemborgse poort).

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Omwalling	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 471021

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 februari 1994
Kadaster deel/nr 82951/143

Woonplaats* Buren
Gemeente* Buren
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Buren
Locatieomschrijving Molenbastion

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Buren	D			1156
Buren	D			677
Buren	D			750

Omschrijving**

MOLENBASTION Afgevlakt vol bastion met voorgelegen gracht ter breedte van plm 10 m.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 471022

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 februari 1994
Kadaster deel/nr 82951/127

Woonplaats* Buren
Gemeente* Buren
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Buren
Locatieomschrijving Wal Molenbastion/Keelaffpoort

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Buren	D			1179
Buren	D			1156
Buren	D			750

Omschrijving**

WAL MOLENBASTION - KEELAFFPOORT Licht afgevlakte wal (waaronder restanten van de ommuring) met voorgelegen gracht ter breedte van plm 10 m.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Omwalling	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 471023

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	09 februari 1994
Kadaster deel/nr	82951/131

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Buren	Buren	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Buren	Keelaff poort

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Buren	D			750
Buren	D			1156
Buren	D			318
Buren	D			278
Buren	D			938

*Omschrijving***

KEELAFF POORTDoorgang in de omwalling/ommuring met restanten van het vroegere poortgebouw en voorgelegen gedempt grachtdeel. Aan de zuidoostzijde van de naar de veldzijde hellende dam een keermuur, waarvan de bovenzijde sprongsgewijs de helling volgt.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Fort, vesting en -onderdelen	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 471024

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 februari 1994
Kadaster deel/nr 82951/153

Woonplaats* Buren
Gemeente* Buren
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Buren
Locatieomschrijving Wal Keelaff Poort/Tielse Poort

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Buren	D			1179
Buren	D			732
Buren	D			937
Buren	D			734
Buren	D			813
Buren	H			121
Buren	D			1156
Buren	D			735
Buren	D			730
Buren	D			733
Buren	D			731

Omschrijving**

WAL KEELAFF POORT - TIELSE POORT MET BAGIJNEPOORTJEEenigszins verlaagde ommuring, waarin even ten noorden van de Bagijnepoortje een sprong in het muurtracee van plm 4 m. De muur is t.o.v. het maaiveld buiten de muur plm 3 en een halve m (nabij de Tielse poort) tot plm 5 m (noordzijde) hoog.

Nabij het midden, in de as van de Weeshuisstraat, een gemetselde overwelfde doorgang ter breedte van 2,5 m (het Bagijnepoortje) met stenen trap naar de Bagijnesteiger aan de Korne.

Aan de stadszijde de omwalling, waarvan de kruin reikt tot een halve a 1 m onder de bovenkant muur.

Voorgelegen strook grond ter breedte van (oplopend van zuid naar noord) plm 10 a 40 m en gracht (de Korne) ter breedte van plm 10

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

m.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Omwalling

Functie

Monumentnummer*: 471025

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 februari 1994
Kadaster deel/nr 82951/159

Woonplaats* Buren
Gemeente* Buren
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Buren
Locatieomschrijving Tielse poort

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Buren	D			984
Buren	D			800
Buren	D			814
Buren	D			989

Omschrijving**

TIELSE POORTDoorgang in de ommuring/omwalling ter breedte van plm 15 m en voorgelegen, recent vernieuwde brug over de gracht (Korne).

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Omwalling	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 471026

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	09 februari 1994
Kadaster deel/nr	82951/149

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Buren	Buren	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Buren	Wal Tielse Poort/Cokxpoort

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Buren	D			801
Buren	D			800
Buren	D			799
Buren	D			1148
Buren	D			802
Buren	D			989
Buren	D			1149
Buren	D			804

*Omschrijving***

WAL TIELSE POORT - COKX POORTDe ommuring loopt vanaf de Tielse poort geleidelijk op van plm 1 tot plm 4 m t.o.v. het maaiveld (de berm) buiten de muur. Op plm 50 m van de Tielse poort een ongeveer vierkante muurtoren (plm 2 x 2 vierkante m), op kruinhoogte voorzien van een plm 1 m hoge borstwering; voorts nabij de zuidwestelijke hoek een zware plm 1 m brede steunbeer. Aan de stadszijde de omwalling, waarvan de kruin reikt tot even onder de bovenkant muur. Ter hoogte van de (geheel verdwenen) Steigerpoort een, via gemetselde trappen bereikbare, bestrate los- en laadplaats aan de Korne ter breedte van plm 10 m tussen twee keermuren, die haaks op de oever staan.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Omwalling	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument